

Bescherming van kinderen - arrestaties - gevangenschap - internering - doodstraf

Pilootdepartement: Federale overheidsdienst Justitie

Werkdocument 39

Voorafgaande opmerkingen

Dit werkdocument vormt een geheel met het werkdocument nr 38, "bescherming van kinderen niet-deelneming aan de vijandelijkheden" en nr 37, "bescherming van kinderen - bijzondere bepalingen".

Zij heeft raakpunten met een aantal andere werkdocumenten zoals het werkdocument nr 35.a. in verband met de internering van krijgsgevangenen en het werkdocument nr 34 in verband met de internering van burgers.

I. TOE TE PASSEN BEPALINGEN.

A. Rechtsgrond

1. Internationaal recht

- a) Conventie van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, van 12 augustus 1949 (C III - artikel 21 en 82 tot en met 108).
- b) Conventie van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd, van 12 augustus 1949 (C IV - artikel 27 tot en met 104).
- c) Eerste Aanvullend Protocol van 1977 bij de Conventies van Genève van 12 augustus 1949 inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten: (P I - artikel 77).
- d) Tweede Aanvullend Protocol van 1977 bij de Conventies van Genève van 12 augustus 1949 inzake bescherming van de slachtoffers van niet internationale gewapende conflicten: (P II - artikel 6).
- e) Het (Europees) Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950.

2. Nationaal recht

- a) Wet van 3 september 1952 (Belgisch Staatsblad van 26 september 1952) houdende aanneming van de vier Conventies van Genève van 1949.
- b) Wet van 16 april 1986 (Belgisch Staatsblad van 7 november 1986) houdende aanneming van het Eerste en het Tweede Aanvullende Protocol van 1977.
- c) Strafwetboek, artikel 7 en volgende, almede artikel 77 (Belgisch Staatsblad van 9 juni 1867) gewijzigd bij de wet van 10 juli 1996, (Belgisch Staatsblad van 1 augustus 1996).
- d) Militair Strafwetboek, artikelen 1, 2 en 58 (Belgisch Staatsblad van 4 juni 1870) gewijzigd bij de wet van 10 juli 1996, (Belgisch Staatsblad van 1 augustus 1996).
- e) Wet tot regeling van de afschaffing van de militaire rechtcolleges in vreedstijd alsmede van het behoud ervan in oorlogstijd, artikelen 74 en 75 (Belgisch Staatsblad van 7 mei 2003).
- f) Wet van 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van de burgerlijke meerderjarigheid tot 18 jaar (Belgisch Staatsblad van 30 januari 1990).
- g) Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming (Belgisch Staatsblad van 15 april 1966).
- h) Hechteniswet van 20 juli 1990 (Belgisch Staatsblad van 14 augustus 1990) en Wetboek van Rechtspleging bij de Landmacht van 20 juli 1814.
- i) Wet van 13 mei 1955 houdende aanneming van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (Belgisch Staatsblad van 19 augustus 1955).

B. Analyse van de te nemen maatregelen

Het onderzoek is beperkt tot de maatregelen van arrestatie en gevangenschap, internering en doodstraf in verband met kinderen en personen onder de 18 jaar.

1. Inhoud van artikel 77, paragraaf 4 en 5 van het Eerste Aanvullend Protocol.

Artikel 77 paragraaf 4 bepaalt dat bij arrestatie, gevangenneming of internering de kinderen ondergebracht moeten worden in verblijven gescheiden van de volwassenen, behoudens gebeurlijke familiale huisvesting.

Artikel 77 paragraaf 5 schrijft voor dat in geval de minderjarige de leeftijd van 18 jaar niet heeft bereikt, de doodstraf wegens een strafbaar feit verband houdende met het gewapende conflict niet mag worden voltrokken.

Rekening houdende met de volledige tekst van artikel 77 van het Eerste Aanvullend protocol en met de commentaren kan samenvattend worden gezegd dat, *ratione personae* onder de toepassings sfeer van het artikel, de minderjarigen in hun hoedanigheid van strijders en van niet-strijders, beide categorieën ongeacht hun leeftijd (artikel 77 § 3) vallen en in het bijzonder militairen, principieel meer dan 15 jaar (artikel 77 § 2). Met andere woorden, alle minderjarigen worden min of meer door artikel 77 beschermd, waar ze zich ook mogen bevinden: in bezet gebied, in de gevechtszone of op het grondgebied van de bezettende mogendheid.

2. Precisering van de begrippen gevangenschap, internering, arrestatie en doodstraf naar humanitair recht en in de Belgische wetgeving.

a) de gevangenschap.

De gevangenschap zoals voorzien in en geregeld door de IIIde Conventie handelt over een vrijheidsberoving *sui generis* en heeft fundamenteel niets te maken met de vrijheidsbenemende straf ingevolge een strafrechtelijke veroordeling.

Het doel van het nemen van krijgsgevangenen is inderdaad het neutraliseren van de strijders om te vermijden dat ze opnieuw aan de strijd zouden deelnemen. De gevangenneming vangt aan op het ogenblik dat de strijders in handen vallen van de vijand (C III - artikel 5 en P I - artikel 44). De gevangenschap wordt in *extenso* geregeld in de IIIde Conventie.

Geen andere Belgische wet behandelt het begrip krijgsgevangene noch de vereisten voor de gevangenneming die hoe dan ook een zwaarwichtige en meestal langdurige vrijheidsberoving is.

b) de internering

Als algemene veiligheidsmaatregel is ze een notie van de IIIde (artikel 21 en volgende) en van de IVde Conventie (artikel 41 en volgende) en wordt zij eveneens behandeld in artikel 75 van het Protocol I.

Als strafmaatregel wordt ze voorzien door artikel 68 alinea 1 van de IVde Conventie.

Beide vormen van internering worden grondig behandeld in werkdocument nr 34.

Naar Belgisch recht gebeurt de internering als veiligheidsmaatregel van buitenlanders op Belgisch grondgebied op basis van de besluitwet van 12 oktober 1918 (Belgisch Staatsblad van 13 - 19 oktober 1918). Op bezet grondgebied steunt ze enkel op het internationaal rechtsbeginsel van de krijgswet (*la loi martiale*).

Internering als strafmaatregel is in het Belgisch strafrecht niet gekend.

c) de arrestatie

Deze vrijheidsberoving komt voor in de Derde Conventie in de vorm van voorhechtenis in afwachting van een tuchtrechtelijke sanctie (C III - artikelen 90 en 95), of in afwachting van een strafrechtelijke veroordeling (C III - artikel 103). In de Vierde Conventie worden beide vormen respectievelijk behandeld in de artikelen 118 en 69.

- (1) De krijgsgevangenen
 - (a) Voorhechtenis in afwachting van een tuchtrechtelijke sanctie.

Krijgsgevangenen verdacht van een vergrijp tegen de krijgstuicht kunnen slechts in voorlopig arrest worden gehouden wanneer dit in gelijkaardige omstandigheden geldt voor de leden van de gewapende macht van de gevangenhoudende mogendheid. De duur van het voorlopig arrest mag de 14 dagen niet overschrijden (C.III - artikel 95). In de tuchtwet voor de Belgische krijgsmacht van 14 januari 1975 wordt de voorlopige hechtenis om tuchtredeken onder toezicht plaatsen genoemd. Deze toestand mag niet langer dan 24 uren duren. De zwaarste tuchtstraf welke er op kan volgen is deze van zwaar arrest met een maximum duur van 4 dagen, opgetrokken tot 8 dagen, indien het krijgstuichtelijk vergrijp bedreven werd tijdens een gewapende operatie of bij recidive. Het samen lezen der teksten van artikel 95 lid 3 van de Derde Conventie en de Belgische tuchtwet leidt tot het besluit dat de krijgsgevangenen slechts in voorhechtenis kunnen worden genomen in afwachting van een krijgstuichtelijke sanctie wanneer dit volgens de Belgische tuchtwet eveneens mogelijk is voor Belgische militairen of wanneer de orde en de krijgstuicht in het kamp zulks vereisen. Nochtans lijkt de algemene termijn van 24 u van de Belgische tuchtwet niet te moeten worden nageleefd ten overstaan van krijgsgevangenen omdat artikel 95 van de Derde Conventie in een uitzondering voorziet, nl. een speciale termijn van maximum 14 dagen.

- (b) Voorhechtenis in afwachting van een strafrechtelijke veroordeling.

Krijgsgevangenen verdacht van een strafrechtelijk misdrijf kunnen slechts in voorlopig arrest worden genomen wanneer dit voor soortgelijke feiten geldt voor de leden van de gewapende macht van de gevangenhoudende mogendheid

of wanneer de nationale veiligheid zulks vereist. De duur van dit voorlopig arrest mag de drie maanden niet overschrijden (C.III - artikel 103).

Naar Belgisch recht kan de vrijheidsberoving voor strafrechtelijke misdrijven eveneens 24 uren duren ingevolge artikel 7 van de Grondwet. Zij kan gevolgd worden door een aanhoudingsmandaat. Dit aanhoudingsmandaat kan herhaaldelijk worden verlengd zonder dat het de redelijke termijn, voorgeschreven door artikel 5, lid 3 en artikel 6, lid 1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, mag overschrijden. Dit is de regel waaraan de militairen van de Belgische strijdkrachten zijn onderworpen (C III - artikel 82). Artikel 103 van de Derde Conventie voegt in dit opzicht aan het Belgisch recht een absolute beperking toe; deze van de maximum duur van drie maanden voor de voorlopige hechtenis van krijgsgevangenen.

- (2) Geïnterneerde burgers
- (a) voorhechtenis in afwachting van een tuchtrechtelijke sanctie.

Bij tuchtrechtelijke vergrijpen mag het voorlopig arrest 14 dagen niet overschrijden (C IV - artikel 122); de disciplinaire straf zelf mag niet langer duren dan 30 opeenvolgende dagen (C IV - artikel 119).

Dit is eveneens het geval voor het bestraffen van inbreuken op wetten, reglementen of algemene orders die alleen gelden voor geïnterneerden (C.IV - artikel 117).

Een Belgische wet voor de beteugeling van tuchtvergrijpen door geïnterneerde burgers is onbestaande.

- (b) Voorlopige hechtenis in afwachting van een strafrechtelijke veroordeling.

Gebeurt de beteugeling door Belgische militaire gerechten dan worden de vrijheidsberoving en het aanhoudingsmandaat geregeld zoals hierboven. Voorlopig arrest in strafzaken kan gevolgd worden door een vrijheidsberovende straf opgelegd door de gerechten van het bezette gebied (C IV - artikel 64) of door de

militaire gerechten van de bezettende mogendheid.

Wenst men in oorlogstijd af te wijken van de redelijke termijn inzake duur der aanhouding dan dient een kennisgeving te gebeuren aan de Secretaris-generaal van de Raad van Europa (artikel 15, § 3 van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens).

d) de doodstraf

Tegen de krijgsgevangenen kan de doodstraf worden uitgesproken met inachtnaam van voorwaarden en formaliteiten voorzien in de IIIde Conventie. Ook tegen burgers kan de doodstraf worden uitgesproken (C IV - artikel 68).

De Belgische wet van 10 juli 1996 (Belgisch Staatsblad van 1 augustus 1996) voorziet de doodstraf niet meer in het gewoon Strafwetboek noch in het Militair Strafwetboek.

3. Wetgeving en bevoegde autoriteit inzake vrijheidsberoving wegens tucht- en strafvergrijpen.

a) in de humanitaire conventies

(1) Krijgsgevangen genomen strijders zijn onderworpen aan de bij de gewapende macht van de gevangenhoudende mogendheid van kracht zijnde wetten en reglementen (C III - artikel 82).

Principieel zullen zij door een militair gerecht worden berecht dat essentiële waarborgen van onafhankelijkheid en onpartijdigheid moet bieden (C III - artikel 84 alinea 1 en 2), en dat hen de middelen en de rechten van de verdediging moet verzekeren.

(2) Burgers in de macht van de vijand gevallen blijven ressorteren onder hun eigen strafwetgeving en eigen strafrechtbanken (C IV - artikel 64), uiteraard op hun eigen nationaal grondgebied.

Overtredingen van de verordeningen van de bezettende mogendheid mogen voor een strafrechtelijke beteugeling naar de militaire gerechten van deze mogendheid worden verwezen mits zij op regelmatige manier zijn samengesteld, geen politiek karakter hebben en zetelen in het bezet gebied (C IV - artikel 66).

(3) Inbreuken op wetten en reglementen, die alleen gelden voor geïnterneerden, zijn slechts strafbaar met tuchtstraffen (C IV - artikel 117).

b) in de Belgische wetgeving.

- (1) Krijgsgevangenen zijn zoals de burgers aan de gewone strafwetten onderworpen; onder de militaire wetten vallen zij enkel voor limitatief opgesomde misdrijven (artikel 75 van de wet van 10 april 2003). Zij worden door militaire rechtbanken geoordeeld (artikel 74 van de wet van 10 april 2003).
- (2) Geïnterneerde vreemde burgers op Belgisch grondgebied zijn aan de gewone strafwetten en de gewone strafrechtbanken onderworpen. Zij vallen onder de bevoegdheid van de militaire wetten en de militaire rechtbanken voor limitatief opgesomde misdrijven (artikel 75 van de wet van 10 april 2003).
- (3) Geïnterneerde burgers op door België bezet gebied blijven ressorteren onder hun eigen strafwetten en strafrechtbanken. Ze vallen onder de militaire rechtsmacht van de bezetter voor zover zij inbreuken plegen op voorschriften van de Belgische bezettende mogendheid (R.P.D.B., verbo "justice militaire" nr. 755 en volgende). Wat de oorlogsmisdaden betreft, zie werkdocument nr 5.

Ten opzichte van de Belgische wetgeving is de situatie van de minderjarigen dus als volgt:

- minderjarige krijgsgevangenen vallen onder de bevoegdheid van de militaire rechtsmacht.
- minderjarige geïnterneerden op Belgisch grondgebied eveneens doch slechts voor limitatief opgesomde misdrijven.
- geïnterneerde minderjarigen op door België bezet grondgebied zijn ook uitzonderlijk onderworpen aan de militaire rechtsmacht voor inbreuken op de beschikkingen van de Belgische bezettende Mogendheid.

De Belgische wetgeving geeft het militair gerecht bevoegdheid om militaire minderjarigen te oordelen (artikel 36, laatste lid, wet van 8 april 1965). De wet op de jeugdbescherming is overigens van toepassing op de niet-militaire minderjarigen die hun gewone verblijfplaats in België hebben. Buiten dit geval blijken de minderjarige geïnterneerden en krijgsgevangenen onder de militaire rechtsmacht te vallen. Dit is het gevolg van de bestaande wetgeving en blijkt in overeenstemming met de optie welke aan de Derde Conventie ten grondslag ligt. In oorlogstijd worden inderdaad de militaire rechtbanken als de normale strafrechtbanken beschouwd voor alles wat rechtstreeks of onrechtstreeks verband houdt met de oorlogssituatie. De uitbreiding van de bevoegdheid tot de minderjarigen is er ten slotte in het humanitair recht impliciet gekomen ingevolge de

verruiming van het begrip strijder van meerderjarige militairen die zich van de burgerbevolking onderscheiden, tot alle personen die ongeacht hun leeftijd kunnen aanspraak maken op het statuut van strijder.

4. Opsomming van de te nemen maatregelen

a) Wat de gevangenschap betreft

De gevangenschap, zoals bepaald in de Derde Conventie, is enkel van toepassing op strijders, ongeacht hun leeftijd. Aldus kan uitdrukkelijk verwezen worden naar het werkdocument nr 38 betreffende de bescherming van kinderen - krijgsgevangenen.

In het bijzonder dienen gepaste richtlijnen te worden gegeven zodat alle minderjarigen de speciale bescherming die hen toekomt, kunnen genieten (afzonderlijke lokalen, familieverband, etc.).

b) Wat de internering betreft

Voor de internering kan uitdrukkelijk verwezen worden naar het werkdocument nr 34. Binnen het raam van de aanpassingen voorgesteld bij de internering dient in het bijzonder aandacht besteed te worden aan de interneringstoestand en omstandigheden van de minderjarigen onder 18 jaar (C IV - artikelen 82, 85, 89 en 94; P I - artikel 77 § 4).

c) Wat de arrestatie betreft

(1) op tuchtrechtelijk gebied.

Voor de krijgsgevangenen en geïnterneerde burgers bestaat er geen tuchtwet of tuchtreglement. Deze lacune opvullen dringt zich derhalve op. Dit tuchtrecht zal uiteraard van toepassing zijn op de meerderjarigen doch ook op de minderjarigen. Dezelfde specifieke bescherming als onder a. moet worden voorzien voor minderjarigen.

(2) op strafrechtelijk gebied.

Op strafrechtelijk gebied kunnen zowel krijgsgevangenen als burgers door de militaire rechtbanken in voorlopige hechtenis worden genomen en veroordeeld worden voor de misdrijven die tot hun bevoegdheid behoren.

Zowel inzake de voorlopige hechtenis als inzake de uitvoering van de straf moeten minderjarigen de bijzondere bescherming van het humanitair recht waarin artikel 77 van het Eerste Aanvullend Protocol voorziet, kunnen genieten.

Uitvoeringsmodaliteiten hiervan dringen zich dan ook op enerzijds in het Koninklijk Besluit van 21 mei 1965 houdende het algemeen reglement van de strafinrichtingen en anderzijds in de

reglementen van gevangenissen in bezet gebied en van interneringskampen.

d) Wat de doodstraf betreft:

De wet van 10 juli 1996 (Belgisch Staatsblad van 1 augustus 1996) heeft de doodstraf afgeschaft, zowel in het gewoon Strafwetboek als in het Militair Strafwetboek.

II. BETROKKEN DEPARTEMENTEN.

In principe kunnen een aantal departementen bij de uitwerking van dit werkdocument betrokken worden. In hoofdzaak echter komen de Federale Overheidsdiensten Justitie en Defensie in aanmerking.

III. BUDGETTAIRE WEERSLAG.

De omvang van een eventuele budgettaire implicatie kan thans moeilijk worden aangegeven.

IV. STAND VAN ZAKEN.

A. Wat de gevangenschap betreft:

zie werkdocument nr 38

B. Wat de internering betreft:

zie werkdocument nr 34

C. Wat de arrestatie betreft:

de uitwerking van een tuchtrecht en van de uitvoeringsmodaliteiten voor het gevangeniswezen, dringen zich op.

D. Wat de doodstraf betreft:

de Belgische wetgeving kent de doodstraf niet meer ingevolge de wet van 10 juli 1996. Ze wordt vervangen door een levenslange vrijheidstraf, die ofwel een levenslange opsluiting voor misdrijven van gemeen recht ofwel een levenslange hechtenis voor politieke misdrijven zal zijn.

V. VOORSTELLEN VAN BESLISSING.

Het lijkt wenselijk de wijzigingen voorgesteld in het werkdocument nr. 38 en het werkdocument nr 34 bij voorrang te verwezenlijken en dit meer speciaal in verband met de minderjarigen. De redactie van een tuchtrecht dringt zich op zowel voor meerderjarigen en minderjarigen als voor krijgsgevangenen of geïnterneerde personen.

VI. LAATSTE BIJWERKING.

November 2004

VII. DATUM VAN GOEDKEURING DOOR DE ICHR

30 november 2004

VIII. BIJLAGEN

/